

Súd:	Najvyšší súd SR
Spisová značka:	7Cdo/321/2021
Identifikačné číslo spisu:	0018201884
Dátum vydania rozhodnutia:	28.02.2023
Meno a priezvisko:	JUDr. Peter Brňák
Funkcia:	sudca
ECLI:	ECLI:SK:NSSR:2023:0018201884.1

UZNESENIE

Najvyšší súd Slovenskej republiky v spore žalobcov 1/ K. E., bývajúcej v A., S. XXX/XX, 2/ W. F., bývajúceho v A., S. XXX/XX, 3/ B. F., bývajúceho v A., S. XXX/XX, 4/ R. F., bývajúceho v A., S. XXX/XX, maloleté deti 2/ až 4/ zastúpené Úradom práce, sociálnych vecí a rodiny Bratislava, so sídlom v Bratislave, Vázovova 7/A, všetci zastúpení spoločnosťou ANDELOVÁ & Co., s.r.o., so sídlom v Bratislave, Tomášikova 10H, IČO: 47 506 946, proti žalovanej F. E., bývajúcej v A., Y. XXXX/XX, zastúpenej advokátom JUDr. Miroslavom Kučerom, so sídlom v Bratislave, Krajinská 30, o určenie neplatnosti listiny o vydedení, vedenom na Okresnom súde Bratislava V pod sp. zn. 10C/6/2018, o dovolaní žalobcov proti rozsudku Krajského súdu v Bratislave, sp. zn. 3Co/161/2019 z 24. septembra 2020, takto

rozhodol:

Dovolanie o d m i e t a.

Žalovaná má nárok na náhradu trov dovolacieho konania.

Odôvodnenie

1. Okresný súd Bratislava V (ďalej len „súd prvej inštancie“ alebo „prvoinštančný súd“) rozsudkom z 1. apríla 2019 č. k. 10C/6/2018-150 žalobu zamietol (výrok I.) a žalovanej priznal nárok na náhradu trov konania v rozsahu 100 % (výrok II.).

1.1 Súd prvej inštancie zistil, že žalobkyňa 1/ bola dcérou poručiteľa M. E., ktorý zomrel X.X.XXXX a žalobcovia 2/ až 4/ sú deti žalobkyne 1/, teda vnúčatá poručiteľa. Poručiteľ zomrel ako ženatý so žalovanou a dňa 29.5.2006 spísal vlastnou rukou listinu o vydedení. O tejto skutočnosti sa dozvedala žalobkyňa 1/ v dedičskom konaní po poručiteľovi, vedenom na Okresnom súde Bratislava V po sp. zn. 2D 322/2017, pričom namietla platnosť listiny o vydedení a preto ju súdny komisár odkázal na podanie žaloby o určenie, že listina o vydedení je neplatná a dedičské konanie uznesením z 9. februára 2018 prerušil. Súd prvej inštancie mal preukázaný naliehavý právny záujem na požadovanom určení v zmysle § 137 Civilného sporového poriadku. Z listiny o vydedení mal prvoinštančný súd za preukázané, že poručiteľ vydedil žalobcov z dôvodov uvedených v § 469a ods. 1 písm. b/ a písm. d/ Občianskeho

zákonníka (neprejavovanie opravdivého záujmu, vedenie trvalo neusporiadaného života).

1.2 Prvoinštančný súd preskúmal existenciu uvádzaných dôvodov v listine o vydedení, pričom dospel k záveru, že dôvod vydedenia podľa § 469a ods. 1 písm. b/ Občianskeho zákonníka nie je daný. Z vykonaného dokazovania vyplývalo, že sám poručiteľ sa nestretával so žalobkyňou 1/, v maloletosti jeho starostlivosť o žalobkyňu 1/ spočívala iba v platení výživného. Vo veku dospelosti poručiteľ prerušil kontakt so žalobkyňou 1/ od času, kedy odišla proti jeho vôli do Japonska, čo bolo v roku 2000 a v roku 2001 začala žiť s partnerom rómskeho pôvodu v „Pentagone“ a žila v komunite, ktorá obchodovala s drogami. Súd prvej inštancie záujem o poručiteľa zo strany žalobkyne 1/ vyhodnotil skôr ako formálny a nie ako príbuzenský citový vzťah.

1.3 Pri posudzovaní dôvodu vydedenia uvedeného v ustanovení § 469a ods. 1 písm. d/ Občianskeho zákonníka súd prvej inštancie vychádzal z toho, že za vedenie neusporiadaného života možno označiť také správanie, ktoré evidentne vybočuje z rámca všeobecnej predstavy o správaní v súlade s dobrými mravmi. Z vykonaného dokazovania mal za preukázané, že žalobkyňa 1/ viedla neusporiadaný život kontinuálne pred spísaním listiny o vydedení aj po jej spísaní. Poukázal na to, že ani zaradenie žalobkyne 1/ do metadónovej liečby, rovnako ani narodenie detí, nemalo pozitívny vplyv na jej spôsob života. V danom prípade žalobkyňa 1/ s najväčšou pravdepodobnosťou aj v čase spísania listiny o vydedení, vzhľadom na všetky okolnosti a s prihliadnutím na všetko, čo počas konania vyšlo najavo, vybočovala z rámca všeobecnej predstavy o správaní v súlade s dobrými mravmi.

1.4. Súd prvej inštancie vychádzal z obsahu listiny o vydedení zo dňa 29.5.2006, a nemal pochybnosti o tom, že dôvody vydedenia boli jednoznačne určené a bolo vecou žalobcov, aby predložili také dôkazy, ktoré by tvrdili opak skutočností uvádzaných poručiteľom v listine o vydedení. Určenie neexistencie dôvodov vydedenia spôsobuje neúčinnosť tohto jednostranného právneho úkonu a nie jeho neplatnosť. Neplatnosť právneho úkonu môže nastať len z dôvodov uvedených v § 37 až § 40a Občianskeho zákonníka, ktoré však podľa súdu prvej inštancie na základe vykonaného dokazovania neboli dané. Preto bolo potrebné právny úkon vydedenia považovať za platný, avšak vzhľadom na skutočnosť, že prvoinštančný súd po vykonanom dokazovaní dospel k záveru, že dôvod vydedenia podľa § 469a ods. 1 písm. d/ Občianskeho zákonníka je daný, na jeho účinnosť treba prihliadať v dedičskom konaní po poručiteľovi.

2. Krajský súd v Bratislave (ďalej aj „odvolací súd“) na odvolanie žalobcov rozsudkom sp. zn. 3Co/161/2019 z 24. septembra 2020 potvrdil rozsudok súdu prvej inštancie (výrok I.) a žalovanej priznal proti žalobcom právo na náhradu trov odvolacieho konania (výrok II.).

2.1 Odvolací súd argumentáciu žalobcov, že ani zistenia, že žalobkyňa 1/ minimálne v čase od roku 1997 do 2007 užívala drogy, hoci sa zároveň zúčastňovala programu metadónovej liečby, nemohli byť dôvodom pre vydedenie, pretože vedenie neusporiadaného života žalobkyne 1/ bolo dôsledkom nedostatočného uspokojenia jej potrieb otcom v detskom a mladistvom veku, nepovažoval za dôvodnú. V rámci konania bolo preukázané, že o žalobkyňu 1/ sa jej matka riadne nestarala a ani otec sa aj napriek tomu o ňu riadne nestaral, nebolo to však možné vyhodnotiť, že ju nechal napospas neprimeranému výchovnému prostrediu, nakoľko bola zverená do osobnej starostlivosti starých rodičov. V prípade žalobkyne 1/, ktorá riadne chodila do školy a učila sa dobre, nebolo možné vyhodnotiť vplyv poručiteľa na jej výchovu ako taký, že dopustil jej neskorší neusporiadaný život. V prípade žalobkyne 1/ a jej otca nešlo o vzťah, ktorý by zodpovedal riadnemu rodinnému vzťahu. Napriek tomu nebolo podľa odvolacieho súdu možné pri posudzovaní tohto vzťahu dospieť k záveru, že bol dôvodom, pre ktorý žalobkyňa 1/ užívala drogy. Poručiteľ jej ponúkol pomoc, zároveň ju vyzýval na zmenu života, takže nebolo možné hodnotiť jeho správanie voči žalobkyňi 1/ ako bez úplného záujmu.

2.2 Na základe uvedeného odvolací súd rovnako ako súd prvej inštancie dospel k záveru, že v čase spísania listiny o vydedení existoval dôvod vydedenia stanovený v § 469a písm. d/ Občianskeho zákonníka (užívanie drog žalobkyňou 1/) a vzťah poručiteľa so žalobkyňou 1/ v dobe jej neploletosti nebol dôvodom, pre ktorý by naň súd nemal prihliadať pri rozhodovaní o listine o vydedení. Keďže odvolací súd nepovažoval žalobcami uvádzané odvolacie námietky za také, ktoré by svojou relevanciou boli spôsobilé prívodiť zmenu napadnutého rozhodnutia, napadnutý rozsudok súdu prvej inštancie ako vecne správny potvrdil.

3. Proti uvedenému rozsudku odvolacieho súdu podali dovolanie žalobcovia (ďalej aj „dovolatelia“), ktoré vyvodzovali z ustanovenia § 421 ods. 1 písm. b/ CSP.

3.1. Nesprávne právne posúdenie v zmysle dovolacieho dôvodu podľa § 421 ods. 1 písm. b/ CSP žalobcovia videli pri riešení otázky „Či je súd pri posudzovaní dôvodu vydedenia podľa ustanovenia § 469a ods. 1 písm. d/ Občianskeho zákonníka povinný prihliadnuť tiež k príčinám, ktoré bezprostredne viedli k vedeniu trvalo neusporiadaného spôsobu života vydedeného potomka?“ Žalobcovia mali za to, že dôvod vydedenia podľa § 469a ods. 1 písm. d/ Občianskeho zákonníka nie je daný, ak poručiteľ sám prispel k negatívnemu vzťahu so žalobkyňou 1/. Uviedli, že úkony poručiteľa deklarované v súdnom konaní, najmä odhováranie od cesty do Japonska, údajná ponuka bývania a účasť na maturitnom večierku, nemožno považovať za starostlivosť o všestranný vývoj dieťaťa, keď tieto jednorazové úkony jednoznačne neformujú osobnosť iného človeka. Mali za to, že súdy v základnom konaní nezohľadnili absenciu riadnej výchovy žalobkyne 1/ zo strany rodičov, alkoholizmus jej matky, nezáujem poručiteľa, vysoký vek starých rodičov nezvládajúcich jej výchovu, ako aj celkové disharmonické rodinné zázemie, ktoré mali zásadný vplyv na vznik neskoršej závislosti u žalobkyne 1/. Dovolatelia zároveň poukázali aj na rozhodovaciu prax v Českej republike (rozhodnutia Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 21Cdo/3213/2012 a 21Cdo/2547/2016).

3.2 Z týchto dôvodov žalobcovia navrhli, aby najvyšší súd zrušil rozhodnutie odvolacieho súdu ako aj súdu prvej inštancie a vec vrátil súdu prvej inštancie na ďalšie konanie.

4. Žalovaná vo vyjadrení k dovolaniu navrhla, aby ho dovolací súd ako nedôvodné zamietol.

5. Najvyšší súd Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) ako súd dovolací (§ 35 „CSP“) po zistení, že dovolanie podala v stanovenej lehote (§ 427 ods. 1 CSP) strana, v ktorej neprospech bolo rozhodnutie vydané (§ 424 CSP), skúmal bez nariadenia pojednávania (§ 443 CSP), či sú dané procesné predpoklady pre uskutočnenie meritórneho dovolacieho prieskumu a dospel k záveru, že dovolanie treba odmietnuť.

6. Najvyšší súd opakovane vyjadril záver, v zmysle ktorého právo na súdnu ochranu nie je absolútne a v záujme zaistenia právnej istoty a riadneho výkonu spravodlivosti podlieha určitým obmedzeniam. Toto právo, súčasťou ktorého je tiež právo domôcť sa na opravnom súde nápravy chýb a nedostatkov v konaní a rozhodovaní súdu nižšieho stupňa, sa v civilnom sporovom konaní zaručuje len vtedy, ak sú splnené všetky procesné podmienky, za splnenia ktorých môže súd konať a rozhodnúť o veci samej. Platí to pre všetky štádiá konania, vrátane dovolacieho konania (1Cdo/6/2014, 3Cdo/357/2015, 4Cdo/1176/2015, 5Cdo/255/2014, 8Cdo/400/2015). Otázka posúdenia, či sú alebo nie sú splnené podmienky, za ktorých sa môže uskutočniť dovolacie konanie, patrí do výlučnej právomoci dovolacieho súdu.

6.1. O všetkých mimoriadnych opravných prostriedkoch platí, že narušenie princípu právnej istoty strán, ktorých právna vec bola právoplatne skončená (meritórnym rozhodnutím predstavujúcim res iudicata), musí byť vyvážené sprísnenými podmienkami prípustnosti. Právnu úpravu dovolania a dovolacieho konania, ktorá stanovuje podmienky, za ktorých môže byť výnimočne prelomená záväznosť už právoplatného rozhodnutia, nemožno interpretovať rozširujúco; namiesto je tu skôr reštriktívny výklad (3Cdo/319/2013, 1Cdo/348/2013, 3Cdo/357/2016, 3ECdo/154/2013, 3Cdo/208/2014).

6.2. Ak by najvyšší súd bez ohľadu na prípadnú neprípustnosť dovolania pristúpil k posúdeniu vecnej správnosti rozhodnutia odvolacieho súdu a na tom základe ho prípadne zrušil, porušil by základné právo na súdnu ochranu toho, kto stojí na opačnej procesnej strane [porovnaj rozhodnutie Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) sp. zn. II. ÚS 172/03]. Naznačenej mimoriadnej povahe dovolania zodpovedá aj právna úprava jeho prípustnosti.

7. V zmysle § 419 CSP je proti rozhodnutiu odvolacieho súdu dovolanie prípustné, (len) ak to zákon pripúšťa. To znamená, že ak zákon výslovne neuvádza, že dovolanie je proti tomu-ktorému rozhodnutiu odvolacieho súdu prípustné, nemožno také rozhodnutie (úspešne) napadnúť dovolaním. Rozhodnutia odvolacieho súdu, proti ktorým je dovolanie prípustné, sú vymenované v ustanoveniach § 420 a § 421 CSP.

7.1. Podľa § 421 ods. 1 CSP je dovolanie prípustné proti rozhodnutiu odvolacieho súdu, ktorým sa potvrdilo alebo zmenilo rozhodnutie súdu prvej inštancie, ak rozhodnutie odvolacieho súdu záviselo od vyriešenia právnej otázky, a/ pri ktorej riešení sa odvolací súd odklonil od ustálenej rozhodovacej praxe

dovolacieho súdu, b/ ktorá v rozhodovacej praxi dovolacieho súdu ešte nebola vyriešená alebo c/ je dovolacím súdom rozhodovaná rozdielne.

7.2. Dovolanie prípustné podľa § 421 možno odôvodniť iba tým, že rozhodnutie spočíva v nesprávnom právnom posúdení veci (§ 432 ods. 1 CSP). Dovolací dôvod sa vymedzí tak, že dovolateľ uvedie právne posúdenie veci, ktoré pokladá za nesprávne, a uvedie, v čom spočíva nesprávnosť tohto právneho posúdenia (§ 432 ods. 2 CSP). Dovolací súd je dovolacími dôvodmi viazaný (§ 440 CSP). V dôsledku spomenutej viazanosti dovolací súd neprejednáva dovolanie nad rozsah, ktorý dovolateľ vymedzil v dovolaní uplatneným dovolacím dôvodom. V neposlednom rade je dovolací súd viazaný skutkovým stavom tak, ako ho zistil odvolací súd (§ 442 CSP).

7.3. K posúdeniu dôvodnosti dovolania (či dovolateľom napadnuté rozhodnutie skutočne spočíva na nesprávnom právnom posúdení) môže dovolací súd pristúpiť len po prijatí záveru o prípustnosti dovolania. Právna úprava dovolacieho konania obsiahnutá v CSP (podobne ako predchádzajúca právna úprava, pozn.) dôsledne odlišuje prípustnosť a dôvodnosť dovolania.

8. Žalobcovia vyvodzujú prípustnosť dovolania z § 421 ods. 1 písm. b/ CSP (pozri bod 7.1.).

8.1. Žalobcovia namietali odvolacím súdom nesprávne posúdenie otázky, „Či je súd pri posudzovaní dôvodu vydedenia podľa ustanovenia § 469a ods. 1 písm. d/ Občianskeho zákonníka povinný prihliadnuť tiež k príčinám, ktoré bezprostredne viedli k vedeniu trvalo neusporiadaného spôsobu života vydedeného potomka?".

8.2. V dovolaní, prípustnosť ktorého vyvodzujú z § 421 ods. 1 písm. b/ CSP, uvedený dôvod prípustnosti dovolania proti rozhodnutiam odvolacieho súdu predpokladá v prvom rade formuláciu právnej otázky a zároveň, že danú právnu otázku dovolací súd dosiaľ neriešil a je tu preto daná potreba, aby dovolací súd ako najvyššia súdna autorita túto otázku vyriešil.

8.3. Aby teda určitá otázka mohla byť relevantná z hľadiska § 421 ods. 1 písm. b/ CSP, musí ísť predovšetkým o otázku právnu. Jej riešenie sa bezprostredne odvíja od aplikácie (výkladu, interpretácie) noriem hmotného alebo procesného práva (napr. Občianskeho zákonníka, Obchodného zákonníka, Zákonníka práce, Zákona o rodine, Civilných procesných kódexov a pod.). Nemôže ísť (len) o otázku skutkovú, teda takú, ktorá sa spravidla spája s tvrdeniami sporových strán a býva predmetom dokazovania.

8.4. Riešenie skutkovej otázky (quaestio facti) je v civilnom sporovom konaní spojené s obstarávaním skutkových poznatkov súdu v procese dokazovania. Pri jej riešení sa súd zameriava na skutkové okolnosti významné napríklad z hľadiska toho, čo a kedy sa stalo alebo malo stať, čo (ne)urobil žalobca alebo žalovaný, čo (ne)bolo dohodnuté, či a aké skutočnosti nastali po konaní (opomenutí konania) niektorej fyzickej alebo právnickej osoby, čo obsahuje určitá listina, čo vypovedal svedok, čo uviedol znalec. S istým zjednodušením možno konštatovať, že otázkou skutkovou (faktickou) je pravdivosť či nepravdivosť skutkových tvrdení procesných strán. Na rozdiel od toho riešenie právnej otázky (quaestio iuris) prebieha v procese právneho posudzovania veci, pri ktorom súd uvažuje o určitej právnej norme, zamýšľa sa nad možnosťou (potrebou) jej aplikácie, skúma jej obsah, zmysel a účel, normu interpretuje a na podklade svojich skutkových zistení (to znamená až po vyriešení skutkových otázok) prijíma právne závery o existencii alebo neexistencii dôvodu pre aplikovanie predmetnej právnej normy na posudzovaný prípad (3Cdo/218/2017, 3Cdo/150/2017, 4Cdo7/2018, 4Cdo/32/2018, 7Cdo/99/2018).

8.5. Vo vzťahu k nemožnosti posúdenia skutkových otázok je potrebné poukázať tiež na to, že dovolací súd je viazaný skutkovým základom tak, ako ho zistil odvolací súd (bod 7.2. in fine). Dovolací súd v dovolacom konaní nevykonáva dokazovanie, preto ani nemôže prehodnocovať dôkazy vykonané v konaní na súdoch oboch inštancií, ani posudzovať správnosť z nich vyvođených skutkových zistení (záverov).

9. K dovolateľmi nastolenej otázke - bezprostredne súvisiacej s interpretáciou trvalého vedenia neusporiadaného života potomka ako dôvodu pre jeho vydedenie podľa ustanovenia § 469a ods. 1 písm. d/ Občianskeho zákonníka - odvolací súd poukázal na to, že vedenie neusporiadaného života žalobkyňou 1/ nebolo dôsledkom nedostatočného uspokojenia jej potrieb otcom v detskom a mladistvom veku, i keď medzi nimi nešlo o vzťah, ktorý by zodpovedal riadnemu rodinnému vzťahu, napriek tomu nebolo možné pri posudzovaní tohto vzťahu dospieť k záveru, že bol dôvodom, pre ktorý žalobkyňa 1/ viedla neusporiadaný život (užívala drogy a ďalšie). Poručiteľ žalobkyňi 1/ ponúkol pomoc, zároveň ju vyzýval

na zmenu života, preto nebolo možné hodnotiť jeho správanie voči žalobkyni 1/ ako bez úplného záujmu.

9.1. V rozsahu dovolateľmi nastolenej dovolacej otázky odvolací súd formuloval svoje skutkové zistenia na základe (predovšetkým) vyjadrení sporových strán a výpovedí svedkov, ako aj z predložených listinných dokladov. Inak povedané právne významné okolnosti, od ktorých záviselo rozhodnutie odvolacieho súdu (§ 421 ods. 1 CSP), záviseli od skutkového substrátu, ktorého individuálny obsah limitoval aj záver o tom, či došlo zo strany poručiteľa k platnému vydedeniu žalobkyne 1/ na základe zákonnej skutkovej podstaty definovanej v § 469a ods. 1 písm. d/ Občianskeho zákonníka, t. j. pre trvalo vedený neusporiadaný život.

9.2. Preto (aj) odpoveď na dovoláciu otázku formulovanú žalobcami bude vždy závislá od výsledku posúdenia individuálnych, jedinečných skutkových okolností každej prejednávanej veci, ktoré sú nezameniteľné s okolnosťami relevantnými v iných veciach.

9.3. Ako vychádza z odôvodnení rozhodnutí nižších súdov, súdy na otázku žalobcov formulovanú v dovolaní odpovedali (kladne), pričom nezistili žiadne relevantné skutočnosti, ktoré by viedli k záveru, že by sa poručiteľ podieľal na neusporiadanom živote žalobkyne 1/. Z uvedených dôvodov odpoveď na žalovanou nastolenú všeobecnú, akademickú otázku (či je súd pri posudzovaní dôvodu vydedenia podľa ustanovenia § 469a ods. 1 písm. d/ Občianskeho zákonníka povinný prihliadnuť tiež k príčinám, ktoré bezprostredne viedli k vedeniu trvalo neusporiadaného spôsobu života vydedeného potomka) nemožno judikátorne uzavrieť.

9.4. Je zrejmé, že žalobcovia v danom prípade vo väzbe na § 421 ods. 1 písm. b/ CSP síce argumentujú nesprávnym právnym posúdením, avšak len v tom zmysle, že ak by odvolací súd vyšiel zo správne zisteného skutkového stavu (teda ak by správanie poručiteľa voči žalobkyni 1/ posúdil ako príčinu ňou trvalo vedeného neusporiadaného života), nevyhnutne by musel dospieť k odlišnému právnemu posúdeniu, teda k záveru, že listina o vydedení žalobkyne 1/ je neplatná a podaná žaloba je dôvodná. Vzhľadom na to, že dovolateľmi takto namietnuté boli skutkové (nie právne) okolnosti, dovolací súd dospel k záveru, že dovolanie žalobcov proti rozsudku odvolacieho súdu nie je podľa § 421 ods. 1 písm. b/ CSP prípustné.

10. Vzhľadom na vyššie uvedené najvyšší súd dovolanie vyvodzované žalobcami z § 421 ods. 1 písm. b/ CSP odmietol podľa § 447 písm. f/ CSP.

11. Najvyšší súd rozhodnutie o nároku žalobcu na náhradu trov konania o dovolaní neodôvodňuje (§ 451 ods. 3 veta druhá CSP).

12. Toto rozhodnutie prijal senát najvyššieho súdu pomerom hlasov 3 : 0.

Poučenie:

Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.